

11c. PAŃSTWO POLSKIE NA PRZEŁOMIE XI I XII w. – WYKŁAD

RZĄDY WŁADYSŁAWA HERMANA (1079 - 1102)

1. Objęcie rządów przez Władysława Hermana.

Władysław Herman był najmłodszym synem Kazimierza Odnowiciela. Nigdy nie miał zostać władcą Polski. Prawdopodobnie otrzymał w zarząd dzielnicę – Mazowsze. Został wyniesiony na tron przez możnych po wygnaniu jego starszego brata Bolesława Śmiałego w 1079 r. Za jego panowania rody możnowładcze znacznie wzrosły w siłę, a państwo polskie ponownie znalazło się pod wpływem Niemiec. Przejście do obozu cesarskiego było związane z koligacjami małżeńskimi Władysława Hermana. Dwukrotnie ożenił się on z księżniczkami związanymi z dworem cesarskim. Jego pierwszą żoną była Judyta czeska (matka Bolesława Krzywoustego), drugą żoną była Judyta Maria – siostra cesarza Henryka IV.

2. Wzrost roli możnych i osłabienie pozycji księcia.

Za panowania Władysława Hermana rody możnowładcze po raz pierwszy uzyskały w Polsce takie znaczenie. Władca nadawał liczne ziemie i przywileje by odwdziżyć się za tron. Szczególne znaczenie uzyskał **Sieciech**, który w krótkim czasie zdominował księcia. Prawdopodobnie nie pochodził on z żadnego z arystokratycznych rodów. Dlatego też jako palatyn, najważniejszy urzędnik w państwie, odsunął od władzy stare rody i oparł się na ludziach niższego stanu. To spowodowało powstanie opozycji przeciwko niemu. Jednak przez długi okres czasu praktycznie on sam zarządzał państwem. Świadczy to o słabości politycznej Władysława I Hermana. Rządy Sieciecha były tak znienawidzone, że w 1093 r. możni sprowadzili do kraju Zbigniewa, jednego z synów Władysława. Książę próbował ograniczyć władzę Sieciecha i wydzielił synowi dzielnicę – prawdopodobnie Śląsk. Niezadowolony Sieciech odebrał jednak Śląsk siłą i wygnał Zbigniewa. Dopiero sojusz obydwóch synów Władysława Hermana: Zbigniewa i Bolesława Krzywoustego zakończył rządy Sieciecha. W 1097 r. Sieciech został wygnany.

3. Sytuacja wewnętrzna pod koniec panowania Władysława Hermana

W 1097 roku **Władysław I Herman podzielił państwo polskie** na trzy części i w ten sposób podzielił się władzą ze swymi synami.

- (1) Zbigniew uzyskał Wielkopolskę, Kujawy i ziemię łęczycko-sieradzką
- (2) Bolesław Krzywousty uzyskał Małopolskę i Śląsk bez najważniejszych grodów: (Wrocławia, Krakowa i Sandomierza), które pozostały pod władzą ojca
- (3) Władysław Herman pozostawił sobie ukochane Mazowsze gdzie osiadł. Wówczas. Płock na krótko stał się stolicą państwa polskiego. Kontrolując najważniejsze grody zatrzymał również władzę zwierzchnią nad całym państwem.

Podział kraju został prawdopodobnie na Władysławie wymuszony i jest następnym argumentem świadczącym o słabości polskiego władcy. Podział ten utrzymał się aż do śmierci Władysława Hermana w 1102 r.

RZĄDY BOLESŁAWA KRZYWOUSTEGO (1102 – 1138)

4. Przejęcie władzy przez Bolesława Krzywoustego.

- a) **Po śmierci Władysława Hermana** państwo polskie było podzielone między braci: Bolesława Krzywoustego i Zbigniewa. Bolesław Krzywousty był prawowitym spadkobiercą Władysława,

synem Judyty czeskiej. Zbigniew był od niego starszy jednak pochodził z nieprawego łoża i nie miał praw do tronu. Miał jednak poparcie możnych. Bolesław Krzywousty władał Małopolską z Krakowem i Śląskiem. Zbigniew władał Wielkopolską, Kujawami, Mazowszem i ziemią łęczycko – sieradzką.

b) Stosunki między braćmi nie układały się pomyślnie. Obydwaj pragnęli przejąć władzę nad całym krajem co musiało doprowadzić do konfliktu. Zbigniewa popierali możni, którzy chcieli osłabienia władzy książęcej i byli zadowoleni z podziału kraju. Bolesław Krzywousty miał poparcie rycerstwa, które wiązało z młodym władcą nadzieję na zdobycie ziemi i bogactw, a także na osłabienie pozycji możnych w państwie. Konflikt narastał pod wpływem polityki Bolesława Krzywoustego wobec Pomorza. Pomorze Gdańskie i Zachodnie nie leżały wówczas w granicach państwa polskiego. Były to jednak bogate dzielnice. Bolesław pragnął je przyłączyć do Polski. Wspierało go rycerstwo licząc, że wyprawy wojenne przyniosą mu bogate łupy. Już Władysław Herman w 1090 roku podjął wyprawę na Pomorze Zachodnie. Nie udało mu się jednak go przyłączyć. Zbigniew nie chciał dopuścić do łupieżczych wypraw na ziemie pomorskie. Jego dzielnice sąsiadowały z Pomorzem. Pragnął więc utrzymywać z książętami pomorskimi jak najlepsze stosunki, obawiając się odwetowych wypraw Pomorzan, które dotknęły by jego ziemie. Kwestie sporne były tak poważne, że w końcu doprowadziły do wybuchu wojny między braćmi.

c) walka o władzę między Bolesławem Krzywoustym, a Zbigniewem.

Walka wybuchła w **1106 roku**. Bolesławowi udało się zająć Wielkopolskę. Pozostawił on w ręku brata Mazowsze jednak Zbigniew przestał być udzielnym księciem – musiał Bolesławowi złożyć hołd lenny z Mazowsza. Ponowne walki wybuchły już w 1107 roku. Tym razem Zbigniew został wygnany, a Bolesław Krzywousty zjednoczył cały kraj. Mimo to konflikt nie został zakończony gdyż **Zbigniew udał się po pomoc do króla Niemiec Henryka V**, który wykorzystał sytuację dla własnych celów.

5. Wojna polsko-niemiecka z 1109 r.

a) przyczyny wojny :

Bolesław Krzywousty dążył do umocnienia międzynarodowej pozycji Polski. Chciał również uniezależnienia się od Niemiec. W tym celu zawarł sojusz z Węgrami i z Rusią. Szczególnie nie pomyśli Henryka V był sojusz polsko-węgierski. Król Niemiec chciał go rozbić. W 1108 roku wyprawił się przeciwko Węgrom (Koloman węgierski), a w 1109 r. podjął wyprawę przeciwko Polsce. Wykorzystał udzielenie pomocy Zbigniewowi jako pretekstu. Henryk V zażądał od Bolesława Krzywoustego: wydzielenia dzielnicy Zbigniewowi, rocznej daniny oraz 300 rycerzy, którzy mieli mu towarzyszyć w wyprawie do Włoch. Bolesław odrzucił żądania. Najazd nastąpił w 1109 roku.

b) przebieg:

Bolesław Krzywousty nie dysponował taką ilością oddziałów by móc powstrzymać najazd cesarski. Granicy od strony Niemiec broniła jedynie sieć umocnionych grodów wzdłuż rzeki Odry. Bolesław nie mógł wydać Henrykowi V walnej bitwy. Stosował więc taktykę **wojny podjazdowej** i utrudniał przemarsz wojsk niemieckich. Do historii przeszła **obrona grodu Głogowa**, którego kasztelan chcąc uzyskać potrzebny czas oddał na zakładników dzieci obrońców grodu. Gdy gród się nie poddał Henryk V kazał przywiązać dzieci do machin oblężniczych. Mimo to obrońcy nie poddali grodu. Szlak wojsk Henryka V trzymał się rzeki Odry. Dotarły one aż pod Wrocław ciągle atakowane z ukrycia przez polskich wojów. Ostatecznie Henryk V musiał się wycofać z naszych ziem nie mogąc przełamać obrony polskich grodów.

c) **wojnę zakończył kompromis:** Niemcy przestali popierać Zbigniewa, a Bolesław zobowiązał się zapłacić zaległy trybut i uznać zwierzchność cesarza. Zbigniew powrócił do Polski w 1112 r. Został zamknięty przez brata w wieży i oślepiiony.

6. Polityka Bolesława Krzywoustego wobec Pomorza.

Bolesław Krzywousty podjął szereg wypraw na Pomorze, których celem było przyłączenie Pomorza Gdańskiego i Zachodniego do Polski. Byłoby to bardzo korzystne tak ze względów ekonomicznych jak i prestiżowych. Pomorzanie po odłączeniu się od Polski w XI w. powrócili do pogaństwa. Oprócz tego nękali państwo polskie najazdami. **W 1116 roku Bolesław Krzywousty przyłączył do Polski Pomorze Gdańskie.** Po szeregu wypraw, podczas których zdobył Kołobrzeg, Szczecin, **w latach 1121-1123 uzależnił od siebie Pomorze Zachodnie wraz z wyspą Rugią.** Nie był w stanie utrzymać tej dzielnicy dlatego też przyjął **hołd lenny księcia pomorskiego z rodu Gryfitów Warcisława.** **Pomorze Zachodnie stało się lennem państwa polskiego.** Bolesław Krzywousty przeprowadził ponowną chrystianizację Pomorza.

7. Rozwój polskiej organizacji kościelnej.

Bolesław Krzywousty dążył do rozwoju i umocnienia polskiej organizacji kościelnej. Miało temu służyć między innymi **złożenie** nowych **biskupstw:** we **Włocławku i Lubuszu (1124)** później także w **Kamieniu Pomorskim** dla Pomorza Zachodniego (1140). Diecezje te miały wspierać akcję chrystianizacyjną na Pomorzu. Niestety wkrótce biskupstwo w Kamieniu wyłączono spod arcybiskupstwa w Gnieźnie i podporządkowano bezpośrednio papieżowi jako biskupstwo misyjne. **Za panowania Bolesława Krzywoustego ostatecznie ukształtowała się sieć polskich biskupstw.** Istniały: arcybiskupstwo w Gnieźnie, biskupstwa w Krakowie, Poznaniu, Wrocławiu, Płocku, Włocławku i Lubuszu. Rozwój terytorialny państwa polskiego i rozwój polskiej organizacji kościelnej był nie po myśli feudałów niemieckich i niemieckiego Kościoła. W 1133 r. papież wydał bullę, na mocy której polska organizacja kościelna miała uznać zwierzchność niemieckiego arcybiskupstwa w Magdeburgu. By do tego nie dopuścić **Bolesław Krzywousty w 1135 roku złożył cesarzowi Lotarowi III hołd lenny** z Pomorza Zachodniego i z wyspy Rugii. W zamian otrzymał potwierdzenie **pełnej suwerenności polskiej organizacji kościelnej.** Od tej pory niezależność arcybiskupstwa w Gnieźnie była niepodważalna.

Bolesław Krzywousty zmarł w 1138 r. Nigdy nie koronował się na króla.